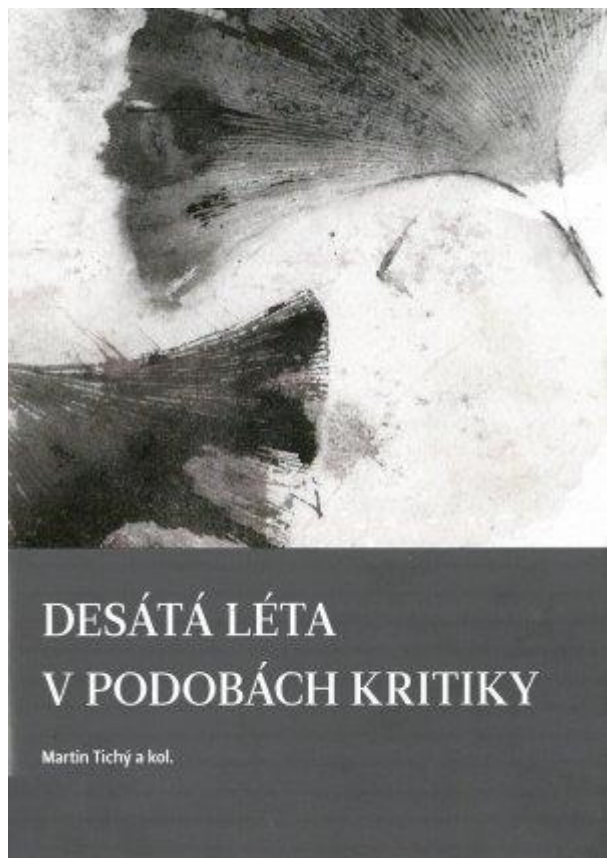

Desátá léta v podobách kritiky je kniha v mnohém výjimečná, objevující a inovativní

Autor: Martin Kůs

OPAVA – Šedá barva obalu rozhodně neznamená, že by měla být nenápadná a schovávat se jako myš. Právě naopak. Nejnovější literární počín vzešlý především z dílny pedagogů – literárních vědců Ústavu bohemistiky a knihovnictví FPF Slezské univerzity v Opavě o sobě dává vědět a je velmi výrazný.

Jak už naznačuje název Desátá léta v podobách kritiky, publikace vydaná Slezskou univerzitou v Opavě se věnuje české literatuře počátku dvacátého století z pohledu dobové, ale i pozdější kritiky. I proto se v autorském kolektivu objevují vedle jména hlavního autora Mgr. Martina Tichého, Ph.D., (na snímku níže) také jména jeho kolegů Mgr. Jakuba Chrobáka, Ph.D., a Mgr. Oskara Mainxe, Ph.D., ale i studentek Michaely Cincialové, Terezy Matyáškové, Anety Měřínské a Jitky Navrátilové, které při přípravě dostaly možnost spolupracovat.

Nápad se zrodil v hlavách Martina Tichého, odborníka na literaturu první poloviny dvacátého století, a Jakuba Chrobáka, jehož doménou je literární kritika. Oběma se zdálo jako dobrý nápad propojit literární historii a literární kritiku do jednoho sourodého celku a podívat se na některá vybraná díla pohledem kritiky v době prvního vydání a očima kritiky dnešních dnů, tedy s posunem jednoho století. Navíc zde byla příležitost do přípravy zapojit také studenty, kteří si tak mohli zkusit opravdovou literární vědu a prací s databázemi i archivy, sestavováním bibliografií či editováním textů se naučit něco, co jim teorie nikdy pořádně nedá. To, ve spojení s poznámkami a studii již zkušenějších literárních badatelů, vytvořilo na stránkách knihy ojedinělou symbiózu.

„Chtěli jsme se podívat na literaturu jednoho desetiletí jinýma očima, než je to obvyklé. Dnes literaturu počátku dvacátého století sice čteme, ale interpretujeme si ji dnešním pohledem, o sto let mladším. Proto se nám zdálo zajímavé a určitě i přínosné, prozkoumat, jak text žije v různých i časově vzdálených konkretizacích, jak je interpretován odborně, historicky, literárně historicky, jak je vřazován do nějakých souvislostí a kontextů dnes a jak v době svého vzniku. To by se dalo označit za jakýsi hnací motor naší práce,“ říká k publikaci Jakub Chrobák.

Zaměření se na jediné desetiletí, konkrétně léta 1910 až 1919, mělo svůj důvod. Původně si autoři mysleli, že by kniha byla složena z určitých řezů mapujících průběh několik

desetiletí. Nakonec se ale soustředili jen na jednu etapu. „Toto desetiletí jsme si nevybrali náhodou, je to desetiletí, o kterém se v odborné literatuře málo mluví, je to desetiletí schované za první světovou válku a přece jenom poté už nastupují avantgardní směry, jimž naopak náležitá pozornost věnována byla, a tak se nám zdálo, že je to takový sirotek v literární historii,“ říká o důvodech soustředění se na roky 1910 až 1919 Jakub Chrobák a dodává: „V průběhu přípravy jsme zjistili, že abychom přinesli ucelenou a smysluplnou studii, musíme udělat ten výběr tak, aby reprezentoval všechny jeho podoby.“

V publikaci se tak čtenář setká s texty, které ve své době vzbudily nesmírný až nadšený ohlas, ale dnes je pokládáme za věci méně podstatné, na druhou stranu jsou zde sledovány texty, jež byly přijímány velmi kriticky a dnes je naopak pokládáme za základní díla toho kterého konkrétního autora. Jsou tam texty, o nichž se z různých důvodů tehdy nepsalo skoro vůbec, a dnes jsou tím nejzákladnějším kánovem české literatury této doby. Zkrátka ukázalo se, že

neexistuje žádná jednoduchá vazba mezi tím, jak je ten text přijímán napoprvé a v dalších časových horizontech. Ale právě tyto všechny podoby chtěli autoři ukázat. Jako příklad můžeme uvést Antonína Sovu a jeho Zpěvy domova z roku 1918. Ve své době byly přijímány s neuvěřitelným nadšením, jako výsostné vyjádření vlasteneckého patosu své doby a nebylo pochyb o tom, že jde o vrchol básnickova díla. A kolik lidí zná Zpěvy domova dnes? Podobně tomu je u Terézie Novákové a jejího románu Drašar. Sice klasika, ale když se řekne Drašar, jen málokdo ví, o čem román je. Opačným případem může být Almanach na rok 1914, který byl do jisté míry zklamáním. Přitom do něj byly v době přípravy vydání vkládány veliké ambice, rozpoutal vášnivé diskuse o směřování celé české literatury, o postavení moderny, tvůrčích experimentů. Určitě celému procesu uškodila propukající válka, ale posuneme-li se do doby po jejím skončení, je tu jméno Josef Čapek a jeho Lelíu. Najednou jakoby válečná zkušenost potřebovala lidi spojovat, akceptována byla spíše díla věnovaná problematice národní identity a etiky. Čapek do toho přichází s expresionistickými povídkami a v podstatě nachází jen hluboké nepochopení kritiky...

Dalším fenoménem, na který chtěli autoři upozornit, je fakt, že literární kritika není ani v tomto popisovaném období záležitostí několika málo osobností, jak nám tvrdí některé jiné edice. Že vedle Františka Xavera Šaldy, Arna Nováka a několika málo dalších známých jmen je další řada autorů, kteří se věnovali literární kritice, jen z nějakých důvodů nejsou reflektováni, neví se o nich a přitom byli poměrně „psaví“ a řada z nich recenzovala všechny knihy, o nichž se v publikaci mluví. „Dospěli jsme k

zjištění, že jakoby dobová kritika neměla úplně schopnost nebo mechanismy popsat jedinečnost tehdejších děl, velkolepost románů, prostě proto, že byla příliš skrytá ve své tradici realistického psaní a autoři typu zmiňované Terézy Novákové ji svým způsobem a velmi zásadně překročili,“ vysvětluje Jakub Chrobák.

Recenzent publikace PaedDr. Luboš Merhaut, CSc., ve svém hodnocení knihy mimo jiné píše: „Předmětem zájmu se stalo čtrnáct titulů z daného období. Ty reprezentují různé, paralelní, navazující a protichůdné stylové nebo významové tendence české moderní literatury

počátku století. Poskytují zároveň dobré východisko pro představení různorodého kritického či recenzentského dobového zájmu, postoje a hodnocení, jakýsi základní průhled i podnět k dalšímu zkoumání.“

Také z toho vyplývá, že Desátá léta v podobách kritiky je kniha v mnohém výjimečná, objevující a inovativní. Ostatně i sami autoři ji v úvodní metodologické kapitole nazývají pokusem. „Nevíme to přesně a ukáže to snad až nějaká kritická diskuse nad touto knihou, zda je to krok správným směrem. My prostě věříme, že ano. A toto naše přesvědčení má hned dva důvody. Jeden je ten, že se možná literární historii vrátí historické oči, protože dnes je to opravdu tak, že čteme literaturu, jak momentálně pro sebe potřebujeme, což sice není špatně, ale je to jen jedna z možných poloh. Na druhou stranu knihu vnímáme jako materiál pro úvahy o systematictější pozornosti věnované české literatuře a literární kritice. Literární kritice je věnováno málo pozornosti a zapomíná se na to, že právě ona je dost podstatným spolufaktorem literárního vývoje, protože je to právě literární kritika, která dokáže rozvrhovat na počátku hodnoty, vytvářet hodnotový svět, jenž je nám už většinou vzdálený. A právě tato edice nám je může znovu přiblížit.“